

ВЫТОКІ І СУЧАСНЫ СТАН СТУДЭНЦКАГА ДРУКУ БЕЛАРУСІ

Стварэнне шматтыражнага друку ВНУ не было выпадковай з'явай. Сваім нараджэннем гэты тып газет абавязаны дзейнасці У. І. Леніна — журналіста і рэдактара, тэарэтыка і арганізатара газетнай справы ў краіне. Неабвержных фактаў на карысць гэтай думкі дастаткова. Значэнне, якое надаваў У. І. Ленін спецыялізаванаму друку ў фарміраванні грамадскай думкі, у палітычнай актывізацыі студэнцкай моладзі, раскрывае барацьба прыхільнікаў «Іскры» з эсэрамі ў сувязі з выданнем нелегальнай газеты «Студент». Першы нумар яе (красавік 1903) цалкам адпавядаў эсэраўскаму напрамку. Сацыял-дэмакраты на чале з У. І. Леніным не прынялі палітычную лінію «Студента» і зрабілі шэраг захадаў для пераарыентацыі гэтага друкаванага органа. Прынамсі, характэрна выказванне У. І. Леніна: «...аб значным кроку ўперад, які адбыўся ў поглядах рэдакцыі пасля выпуску № 1 «Студента»¹.

У. І. Ленін сустракаўся з рэдактарам «Студента», арганізоўваў дапамогу ў выданні газеты. Для яе ён напісаў артыкул «Задачы рэвалюцыйнай моладзі», які быў надрукаваны ў №№ 2—3. Артыкул адначасна падзагалоўкам «Пісьмо першае». Заканчваючы яго, У. І. Ленін пісаў: «У наступных пісьмах я хацеў бы пагутарыць з чытачамі «Студента» аб значэнні марксізма для выпрацоўкі цэльнага светасузірання, аб прынцыповых і тактычных адрозненнях сацыял-дэмакратычнай партыі і партыі соц.-рэв., аб пытаннях студэнцкай арганізацыі і аб адносінах студэнцтва да рабочага класа наогул»². У гэтых накідах наступных пісем-гутарак прасочваецца прынцыповы погляд У. І. Леніна на ролю і перспектывы развіцця студэнцкага друку. Ён разглядаў студэнцкую прэсу як сродак рэвалюцыйнага выхавання, сталення навучэнскай моладзі. Адначасова У. І. Ленін сфармуляваў патрабаванні да студэнцкай прэсы: «толькі стоячы на пункце гледжання ў поўнай меры акрэсленай праграмы, можна і трэба працаваць у самых шырокіх кругах студэнцтва над расшырэннем акадэмічнага кругагляду і над прапагандай навуковага сацыялізма, г. зн. марксізма»³.

Асабісты ўдзел у студэнцкіх выданнях таксама з'яўляецца доказам таго, якую адказную ролю адводзіў У. І. Ленін спецыялізаванаму друку для студэнцтва. З яго імем непасрэдна звязаны выхад у 1914 г. першага нумара агульнарасійскага студэнцкага часопіса «Утро жизни». У 1906 г. у першым і адзіным нумары штотыднёвай грамадска-палітычнай і літаратурнай газеты «Молодая Россия» — легальны орган сацыял-дэмакратычных студэнтаў — ён выступіў з артыкулам «Рабочая партия і яе задачы пры сучасным становішчы»⁴.

Нават гэтыя, а таксама іншыя дакументы сведчаць, што ленінскія погляды на ролю спецыялізаванага друку ў фарміраванні грамадскай думкі студэнцтва, асабісты ўдзел У. І. Леніна ў студэнцкіх друкаваных органах падрыхтавалі тэарэтычны падмурак, стварылі гістарычныя перадумовы нараджэння шматтыражнага друку вышэйшых навуковых устаноў.

«Радаслоўная» газет інстытутаў і універсітэтаў пачыналася не з нулявой адзнакі. Стварэнне шматтыражнага друку — гэта працэсы назапашвання выдавецкага вопыту ў ВНУ, пашырэння аўдыторыі чытачоў насценных і аднаразовых эпизадных выданняў, якія былі шырока распаўсюджаны ў вышэйшай школе ў першыя гады пасля Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Пэўны практычны падмурак для ўзнікнення шматтыражнага друку ВНУ падрыхтавалі выдаваемыя студэнтамі часопісы. У 1921 г. студэнты Горацкага сельскагаспадарчага інстытута выпусцілі тры нумары штомесячніка «Дни нашей жизни», у наступным годзе — пяць. Тры нумары часопіса «Голос революционного студенчества» былі выдадзены ў 1923—1924 гг.⁵ Шматтыражная газета «Советский студент» Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі пачала выходзіць з 1929 г.

Вядомы зараз і іншыя часопісныя выданні, аднадзённыя друкаваныя газеты студэнтаў Беларусі. Як адзначаюць даследчыкі, «з 1918 па 1929 год у краіне выдавалася больш за 50 студэнцкіх часопісаў... У гэты перыяд з'явіўся новы тып студэнцкага друку — шматтыражныя газеты ВНУ»⁶.

Першыя шматтыражныя газеты ВНУ пачалі выдавацца ў буйнейшых універсітэтах і інстытутах краіны. Адна са старэйшых газет краіны — шматтыражка Беларускага дзяржаўнага універсітэта — выдаецца з 1922 г. Першы нумар яе выйшаў пад назвай «Голос рабфаковца» да гадавіны ўтва-

рэння ўніверсітэта. У канцы 1929 г. «Рабоче-крэстьянскіі корреспондент» канстатаваў: «цяпер ужо амаль у кожнай буйной ВНУ, акрамя насценных газет, выдаюцца шматтыражныя друкаваныя газеты»⁷.

З цягам часу шматтыражная прэса развівалася з улікам зменлівых гістарычных умоў і задач вышэйшай школы. У гэтай сувязі пэўную цікавасць уяўляе храналогія стварэння студэнцкага друку Беларусі: 1922 г.— «Беларускі ўніверсітэт», 1929 г.— «Советскіі студент» (Горацкая сельскагаспадарчая акадэмія); 1935 г.— «Советскіі інжэнер» (Беларускі політэхнічны інстытут), 1955 г.— «Советскіі медик» (Мінскі дзяржаўны медыцынскі інстытут); 1956 — «Сігнал» (Беларускі інстытут інжынераў чыгуначнага транспарту); 1969 г.— «Гомельскі ўніверсітэт»; 1972 г.— «Савецкі настаўнік» (Мінскі педінстытут); 1977 — «Эканоміст» (Беларускі дзяржаўны інстытут народнай гаспадаркі); 1984 — «Сельскіі інжэнер» (Беларускі інстытут механізацыі сельскай гаспадаркі); 1985 — «Маяк» (Мінскі радыётэхнічны інстытут); 1986 г.— «Гродненскіі ўніверсітэт».

Для перыяду станаўлення шматтыражнага друку ВНУ характэрна частая змена назваў выданняў, перапынкі ў выпуску, у прыватнасці, звязаныя з Вялікай Айчыннай вайной. Напрыклад, газета «Беларускі ўніверсітэт» з 1922 па 1954 г. змяніла дзесяць назваў, «Советскіі студент» — тры.

Толькі на рубяжы 50-х гг. студэнцкі друк набыў стабільнасць у назвах функцыяніруючых выданняў. Развіццё сістэмы вышэйшай адукацыі прадвызначыла пашырэнне сеткі шматтыражных газет. У 50—80-х гг. працягваўся працэс стварэння новых газет і ператварэння іх у масавы тып выдання.

Па нашых падліках, к канцу 1990 г. у краіне выдавалася звыш 450 шматтыражных газет ВНУ. Улічваючы, што практычна ўсе яны выдаюцца тыражом у 2 тыс. экз. і больш, разавы іх тыраж перавысіў мільён экзэмпляраў.

Па стану на 1990 г. у 12 буйнейшых ВНУ Беларусі выдаваліся шматтыражныя газеты тыражом амаль 35 тыс. экз. Сённяшнія колькасць і тыраж прэсы ВНУ для ста тысяч студэнтаў 33 ВНУ рэспублікі відавочна недастатковыя. Думаецца, што Закон аб друку, які вызначыў шляхі далейшага развіцця сродкаў масавай інфармацыі, надасць колькасны і змястоўны дынамізм сістэме студэнцкага друку Беларусі.

¹ Ленін У. І. Творы. Т. 7. С. 28.

² Там жа. С. 41.

³ Там жа.

⁴ Там жа. Т. 10. С. 75.

⁵ Гл.: Советскіі студент. 1979. 12, 19 кастрычніка; 2, 19 лістапада.

⁶ Вестник Ленинградского университета: Сер. ист., язык, лит. 1969. Вып. 1. № 2. С. 175.

⁷ Рабоче-крэстьянскіі корреспондент. 1929. № 24. С. 17.